

Bättre beslut genom bedömning av konsekvenserna för barn – Bedömning av konsekvenserna för barn, barnbudgetering samt barn och unga som informationsproducenter inom välfärdsområdet

Anvisning för beslutsfattare, ungdomsfullmäktige och
tjänsteinnehavare inom välfärdsområdena

Esa Iivonen & Kirsi Pollari

STATSRÅDETS KANSLIS PUBLIKATIONER 2022:7

vnk.fi/sv

Bättre beslut genom bedömning av konsekvenserna för barn – Bedömning av konsekvenserna för barn, barnbudgetering samt barn och unga som informationsproducenter inom välfärdsområdet

Anvisning för beslutsfattare,
ungdomsfullmäktige och tjänsteinnehavare
inom välfärdsområdena

Esa Iivonen & Kirsi Pollari

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Statsrådets kansli

This publication is copyrighted. You may download, display and print it for Your own personal use. Commercial use is prohibited.

ISBN pdf: 978-952-383-076-9

ISSN pdf: 2490-1164

Layout: Statsrådets förvaltningsenhet, publikationsverksamheten

Helsinki 2022 Finland

Bättre beslut genom bedömning av konsekvenserna för barn – Bedömning av konsekvenserna för barn, barnbudgetering samt barn och unga som informationsproducenter inom välfärdsområdet

Statsrådets kanslis publikationer 2022:7

Utgivare Statsrådets kansli

Författare Esa Iivonen, Kirsi Pollari

Språk svenska

Sidantal

35

Referat

Anvisningen Bättre beslut genom bedömning av konsekvenserna för barn – Bedömning av konsekvenserna för barn, barnbudgetering samt barn och unga som informationsproducenter inom välfärdsområdet är avsedd för välfärdsområdesfullmäktige, ungdomsfullmäktige och övriga förtroendevalda och tjänsteinnehavare. I anvisningen presenteras centrala frågor som gäller bedömning av konsekvenserna för barn, barnbudgetering, barn och unga som informationsproducenter i beslutsfattandet inom välfärdsområdet samt bekämpning av de negativa effekterna av coronakrisen.

Anvisningen har utarbetats som ett led i genomförandet av den nationella barnstrategin. Avsikten är att genom barnstrategin skapa ett barn- och familjevänligt Finland där barnets rättigheter respekteras. Genomförandet av barnstrategin inom välfärdsområdet förutsätter att strategin knyts till välfärdsområdets besluts- och verksamhetsstrukturer, såsom välfärdsområdesstrategin och den servicestrategi som ingår i välfärdsområdesstrategin.

Vid bedömningen av konsekvenserna för barn utreds vilken inverkan ett beslut eller en verksamhet har på barns, ungas och barnfamiljers välfärd och tillgodoseendet av deras rättigheter. Konsekvenser är vilken förändring som helst som skett till följd av ett visst beslut eller en viss verksamhet. Barns och ungas delaktighet och hörandet av dem är en väsentlig del av bedömningen av konsekvenserna för barn. Barnbudgeteringen ska sammanlänkas med och bli en del av bedömningen av konsekvenserna för barn. Barnbudgetering innebär att man granskar budgeten ur ett barnrättsligt perspektiv.

Nyckelord bedömning av konsekvenserna för barn, barnbudgetering, välfärdsområde, barnstrategi, barn (åldersgrupper), unga, barnets rättigheter, delaktighet

ISBN PDF 978-952-383-076-9

ISSN PDF

2490-1164

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-076-9>

Lapsivaikutusten arvioinnilla parempia päätöksiä – Lapsivaikutusten arviointi, lapsibudjetointi sekä lapset ja nuoret tiedontuottajina hyvinvointialueella

Valtioneuvoston kanslian julkaisu 2022:7

Julkaisija Valtioneuvoston kanslia

Tekijä/t Esa Iivonen, Kirsi Pollari
Kieli ruotsi

Sivumäärä 35

Tiivistelmä

Lapsivaikutusten arvioinnilla parempia päätöksiä – Lapsivaikutusten arviointi, lapsibudjetointi sekä lapset ja nuoret tiedontuottajina hyvinvointialueella -ohjeistus on tarkoitettu hyvinvointialueiden valtuutetuille, nuorisovaltuustoille ja muille luottamushenkilöille sekä viranhaltijoille. Ohjeistuksessa tuodaan esille keskeisiä asioita lapsivaikutusten arvioinnista, lapsibudjetoinnista, lapsista ja nuorista tiedontuottajina hyvinvointialueen päätöksenteossa sekä koronakriisin kielteisten vaikutusten torjunnasta.

Ohjeistus on tuotettu osana kansallisen lapsistrategian toimeenpanoa. Lapsistrategialla on tarkoitus luoda lapsen oikeuksia kunnioittava, lapsi- ja perhemyönteinen Suomi. Lapsistrategian toimeenpano hyvinvointialueella edellyttää strategian nivomista hyvinvointialueen päätöksenteon ja toiminnan rakenteisiin, kuten hyvinvointialuestrategiaan ja siihen sisältyvään palvelustrategiaan.

Lapsivaikutusten arvioinnissa selvitetään päätöksen tai toiminnan vaikutuksia lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointiin ja oikeuksien toteutumiseen. Vaikutus on mikä tahansa tietyn päätöksen tai toiminnan seurauksena tapahtunut muutos. Lasten ja nuorten osallisuus ja kuuleminen ovat olennainen osa lapsivaikutusten arviointia. Lapsibudjetointi linkittyy osaksi lapsivaikutusten arviointia. Lapsibudjetointi tarkoittaa talousarvion tarkastelemista lapsen oikeuksien näkökulmasta.

Asiasanat lapset, nuoret, lapsen oikeudet, lapsivaikutusten arviointi, lapsibudjetointi, osallisuus, hyvinvointialue, lapsistrategia

ISBN PDF 978-952-383-076-9

ISSN PDF 2490-1164

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-076-9>

Better decisions through child impact assessment – Child impact assessment, child-oriented budgeting and children and young people as providers of information in wellbeing services counties

Publications of the Prime Minister's Office 2022:7

Publisher Prime Minister's Office

Author(s) Esa Iivonen, Kirsi Pollari

Language Swedish

Pages

35

Abstract

The guidelines entitled 'Better decisions through child impact assessment – Child impact assessment, child-oriented budgeting and children and young people as providers of information in wellbeing services counties' are intended for county councillors, youth council members and other elected representatives and local government officials in the wellbeing services counties. The guidelines highlight key issues relating to child impact assessments, child-oriented budgeting, children and young people as providers of information in the decision-making of wellbeing services counties and to the prevention of negative effects of the COVID-19 crisis.

The guidelines were prepared as part of the implementation of the National Child Strategy. The Child Strategy aims to create a child- and family-friendly Finland that respects the rights of the child. In order to implement the Child Strategy in the wellbeing services counties, the Strategy needs to be integrated into the counties' decision-making and operational structures, for example into the strategy for the wellbeing services county and the service strategy included in it.

Child impact assessment is a tool for examining how decisions or measures affect the wellbeing of children, young people and families with children and the realisation of their rights. An impact can be any change that has taken place as a result of a certain decision or measure. Including children and young people and listening to their views form an essential part of child impact assessment. Child-oriented budgeting is linked with child impact assessment. Child-oriented budgeting means that the central government budget is examined from the perspective of the rights of the child.

Keywords child impact assessment, child-oriented budgeting, wellbeing services counties, Child Strategy, children (age groups), young people, rights of the child, inclusion

ISBN PDF 978-952-383-076-9

ISSN PDF

2490-1164

URN address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-076-9>

Innehåll

1	Inledning	7
2	Välfärdsområdenas roll i byggandet av barns och ungas välfärd	8
3	Konventionen om barnets rättigheter förpliktar välfärdsområdena	10
4	Bedömning av konsekvenserna för barn	13
5	Barnbudgeteringen som en del av bedömningen av konsekvenserna för barn ...	22
6	Barn och unga som informationsproducenter i beslutsfattandet inom välfärdsområdet	25
7	Avväjning av de negativa effekterna av coronakrisen i välfärdsområdet	31
8	Förhandsbedömningen av konsekvenserna för barn i ett nötskal	33
	Källor och mer information	34

1 Inledning

Denna anvisning är avsedd för välfärdsområdesfullmäktige, ungdomsfullmäktige och övriga förtroendevalda och tjänsteinnehavare. I anvisningen presenteras centrala frågor som gäller bedömning av konsekvenserna för barn, barnbudgetering, barn och unga som informationsproducenter i beslutsfattandet inom välfärdsområdet samt bekämpning av de negativa effekterna av coronakrisen. I slutet av anvisningen finns länkar för mer information. I slutet beskrivs förhandsbedömningen av konsekvenserna för barn i ett nötskal.

Anvisningen har utarbetats som ett led i genomförandet av den nationella barnstrategin. Anvisningen utarbetades i oktober 2021. Avsikten är att genom barnstrategin skapa ett barn- och familjevänligt Finland där barnets rättigheter respekteras. Barnstrategin säkerställer att de förpliktelser avseende grundläggande fri- och rättigheter och mänskliga rättigheter som gäller barn fullgörs på ett målinriktat och konsekvent sätt, framför allt i enlighet med FN:s konvention om barnets rättigheter.

Barnstrategin bereddes i en parlamentarisk kommitté under 2020. Strategin kompletteras av en genomförandeplan som görs upp under varje regeringsperiod. Den första genomförande planen godkändes vid statsrådets allmänna sammanträde i oktober 2021. Genomförandet av barnstrategin förutsätter att strategin knyts till besluts- och verksamhetsstrukturerna, såsom välfärdsområdesstrategierna och välfärdsplanerna för barn och unga.

Ansvar för att ordna social- och hälsovården och räddningsväsendet överförs vid ingången av 2023 från kommunerna till välfärdsområdena. Kommunerna ska fortfarande ansvara för bland annat småbarnspedagogik, utbildning, fritidstjänster, tekniska tjänster och planläggning. Främjande av hälsa och välfärd hör till både kommunernas och välfärdsområdenas ansvarsområde.

2 Välfärdsområdenas roll i byggandet av barns och ungas välfärd

Välfärdsområdet organiserar de uppgifter som fastställs för området genom lag. Dessutom kan välfärdsområdet inom sitt område åta sig uppgifter som stöder dess lagstadgade uppgifter (7 § 1 mom. i lagen om välfärdsområden). Till välfärdsområdets verksamhet hör ordnande av social- och hälsovården och räddningsväsendet. Inom sitt område svarar välfärdsområdet till exempel för organiseringen av primärvård, specialiserad sjukvård, mödra- och barnrådgivningstjänster, elev- och studerandevård inom mun- och tandvårdstjänsterna, socialservice inom barnskyddet och för andra barnfamiljer, mentalvårdstjänster, service för personer med funktionsnedsättning och missbrukartjänster.

Välfärdsområdets tjänster har en viktig roll i verksamheten för att främja och trygga barns, ungas och familjers välfärd och för att lösa välfärdsutmaningar. Välfärdsområdet utarbetar en servicestrategi för social- och hälsovården som en del av välfärdsområdesstrategin.

För hela samhället är det nödvändigt att trygga barns och ungas välfärd, eftersom grunden för välfärden ligger i barndomen och ungdomen. Förhållandena under barndomen och ungdomen skapar en grund för en livslång välfärd och handlingsförmåga. Kränkningar av barnets rättigheter kan få mycket långtgående konsekvenser för barnet, konsekvenser som sträcker sig över barnets hela liv och eventuellt över generationer.

Välfärdsområdena har ansvar för organiseringen av social- och hälsovården och räddningsväsendet¹

Med undantag av landskapet Nyland där det finns fyra välfärdsområden, utgår välfärdsområdena från landskapsindelningen. Helsingfors stad ordnar social- och hälsovården och räddningsväsendet själv. Inom Nylands välfärdsområden och Helsingfors ordnar HNS-koncernen en del av den särskilda servicen.

- Lag om välfärdsområden (611/2021)
- Lag om ordnande av social- och hälsovård (612/2021)
- Lag om ordnande av räddningsväsendet (613/2021)
- Lag om ordnande av social- och hälsovården och räddningsväsendet i Nyland (615/2021)
- Lag om genomförande av reformen av social- och hälsovården och räddningsväsendet och om införande av den lagstiftning som gäller reformen (616/2021)

Välfärdsområdet bär det primära ansvaret för främjandet av hälsa och välfärd till den del denna uppgift är knuten till andra uppgifter som enligt lag ska skötas av välfärdsområdet. I främjandet av hälsa och välfärd ska välfärdsområdet samarbeta med kommunerna i sitt område och bistå dem med sin sakkunskap. Dessutom ska välfärdsområdet samarbeta med andra offentliga aktörer, privata företag och allmännyttiga samfund. Välfärdsområdet ska också främja goda verksamhetsförutsättningar och påverkningsmöjligheter för de organisationer som utför hälso- och välfärdsfrämjande arbete (7 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård).

¹ Centrala lagar vid reformen av social- och hälsovården och räddningsväsendet. <https://soteuudistus.fi/sv/lagstiftning>

3 Konventionen om barnets rättigheter förpliktar välfärdsområdena

Barns rättigheter tillgodoses inte av sig själva. De bör beaktas varje dag i alla uppväxtmiljöer och servicen för barn och i beslutsfattande som påverkar barn.

Konventionen om barnets rättigheter (barnkonventionen) antogs vid FN:s generalförsamling den 20 november 1989. Konventionen trädde i kraft i Finland 1991. Konventionen om barnets rättigheter gäller alla som inte fyllt 18 år. Konventionen har revolutionerat den tidigare synen på barnets rättigheter, eftersom den erkänner att barn inte enbart är föremål för verksamhet, utan även är innehavare av mänskliga rättigheter och aktörer.

Barnkonventionen är en vidsträckt och omfattande konvention om mänskliga rättigheter. Barnkonventionen omfattar såväl medborgerliga och politiska rättigheter som ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.

Artikel 42 i konventionen ålägger konventionsstaterna att genom aktiva åtgärder göra konventionen allmänt känd bland såväl barn som vuxna. Utbildning i konventionen ska ordnas för alla myndigheter, yrkesutbildade personer och andra aktörer som arbetar med barn och med frågor som rör barn samt för barnen själva och deras föräldrar.

Iakttagandet av barnkonventionen övervakas av FN:s kommitté för barnets rättigheter. Konventionsstaterna ska lämna in periodiska rapporter om genomförandet av rättigheterna enligt konventionen till kommittén. Kommittén ger också allmänna kommentarer om olika punkter och teman i konventionen i syfte att bidra till att fullgöra och tolka åtagandena i konventionen. De allmänna kommentarerna utgör det huvudsakliga tolkningsmaterialet för barnkonventionen, och deras betydelse är avgörande för att innehållet i konventionen ska kunna begripas.

FN:s konvention om barnets rättigheter är en omfattande konvention om mänskliga rättigheter och är i kraft i Finland sedan 1991. Genom konventionen tryggas alla barns välfärd och utveckling (under 18 år). Barnkonventionen förpliktar det allmänna, såsom staten, kommunerna och samkommunerna samt välfärdsområdena och välfärdssammanslutningarna. Det allmänna skall se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses (22 § i grundlagen).

Allmänna principer för barnkonventionen

FN:s kommitté för barnets rättigheter har fastställt fyra punkter i barnkonventionen som allmänna principer som ska beaktas vid tolkningen av samtliga punkter i konventionen:

- icke-diskriminering (artikel 2)
- barnets bästa ska komma i främsta rummet (artikel 3.1)
- barnets rätt till liv, överlevnad och utveckling (artikel 6)
- barnets rätt att höras och respekt för barnets åsikter (artikel 12).

Barnets bästa kommer i främsta rummet

Vid alla beslut som rör barn ska barnets bästa komma i främsta rummet. Principen om att barnets bästa ska komma i främsta rummet förpliktar också välfärdsområdets beslutsfattande och verksamhet. Innehållet i barnets bästa utgår från barnets rättigheter och ett så fullständigt genomförande av rättigheterna som möjligt.

Barnkonventionen ger inga entydiga lösningar eller konkreta definitioner av innehållet i barnets bästa, utan bedömningen av barnets bästa utgår från den aktuella situationen. Det är viktigt att beslutsfattaren kan visa att denne har gjort bedömningen och prövningen utgående från hur dennes beslut bäst tillgodoser barnens intressen. Innehållet i barnets bästa utgår från barnets rättigheter och behov. Exempelvis tonåringar och barn i lekåldern har olika behov. Ett barn kan också behöva mer stöd än andra barn för att trygga sitt välbefinnande och sin utveckling.

Barn har färre möjligheter än vuxna att få sina intressen att bli beaktade. Om fokus inte läggs på barnets bästa, blir detta lätt obeaktat. För att kunna bedöma barnets bästa behövs information från olika parter. Information bör också samlas in från barn och ungdomar själva.

Barnets rätt att inte bli diskriminerat

Barnets rättigheter ska garanteras alla barn. Barnet får inte diskrimineras till exempel på grund av barnets eller föräldrarnas egenskaper. Förbudet mot diskriminering är inte enbart en passiv skyldighet som förbjuder alla former av diskriminering, utan kräver aktiva åtgärder för att komma till rätta med ojämlikheten. I konsekvensbedömningen bör det beskrivas hur situationen för utsatta barn och unga kan förbättras.

Barnets rätt till liv, överlevnad och utveckling

Begreppet utveckling i barnkonventionen är brett. Med utveckling avses såväl fysisk, psykisk som social utveckling. Med utveckling avses inte enbart att se till att barnet utvecklas i riktning mot vuxenlivet, utan också om att skapa bästa möjliga förutsättningar för barnets nuvarande liv. Det är viktigt att identifiera barnens och de ungas behov i olika uppväxt- och utvecklingsskeden och att beakta dem i beslutsfattandet. Behoven bör identifieras på både kort och lång sikt.

Barnets rätt att höras

Barnet ska fritt få uttrycka sina åsikter. Åsikterna ska beaktas med hänsyn till barnets ålder och utvecklingsnivå. Kommittén för barnets rättigheter betonar sambandet mellan barnets bästa och hörandet av barnet. Barnen ska höras vid bedömningen av barnens intressen. Vid bedömning av konsekvenserna för barn och vid barnbudgetering ska information som samlats in från barn och unga själva användas. Barn och unga ska höras på ett sätt som är meningsfullt för dem. Hörandet får inte vara skenbart, utan ett verkligt verktyg för inhämtande av information. Barn och unga ska höras på lika villkor. Rätten att delta tillgodoses ofta inte i tillräcklig utsträckning, särskilt för utsatta barn och unga som är utsatta för diskriminering. Insamlingen av information från barn och unga bör utvecklas i samarbete mellan flera aktörer.

4 Bedömning av konsekvenserna för barn

Vid *bedömningen av konsekvenserna för barn* utreds vilken inverkan ett beslut eller en verksamhet har på barns, ungas och barnfamiljers välfärd och tillgodoseendet av deras rättigheter. Som en konsekvens betraktas vilken förändring som helst som har skett till följd av ett visst beslut eller viss verksamhet. Bedömningen av konsekvenserna för barn är en del av bedömningen av konsekvenser för människor och kan genomföras i anslutning till en annan konsekvensbedömning. Bedömningen av konsekvenserna för barn är ett verktyg för att utreda barns intressen när beslut fattas om en barngrupp (till exempel barn som omfattas av elev- och studerandevårdstjänster eller barnskydd) eller i allmänhet om barn (till exempel alla barn i ett välfärdsområde).

En särskild grund för barnkonsekvensbedömningen är principen om att barnets bästa ska komma i främsta rummet enligt artikel 3.1 i FN:s konvention om barnets rättigheter. Enligt FN:s kommitté för barnets rättigheter är minimikravet för barnkonsekvensbedömning att man utgår från konventionen om barnets rättigheter och att man särskilt säkerställer att bedömningarna grundar sig på de allmänna principerna i konventionen.

Barns och ungas delaktighet och hörandet av dem är väsentliga delar av bedömningen av konsekvenserna för barn. Detta behandlas i avsnittet *Barn och unga som informationsproducenter i beslutsfattandet inom välfärdsområdet*.

Inom välfärdsområdet är bedömningen av konsekvenserna för barn en del av bedömningen av konsekvenser för människor. Andra helheter som ska bedömas är till exempel ekonomiska konsekvenser, personalkonsekvenser och miljökonsekvenser. En uppföljande bedömning av konsekvenserna för barn (en efterhandsbedömning) är en bedömning av faktiska konsekvenser av ett beslut som fattats. Med uppföljande bedömning avses även en bedömning för att utveckla verksamheten (till exempel en bedömning av barnrådgivningstjänster, elev- och studerandevårdstjänster eller mentalvårdstjänster för barn och unga).

Det är viktigt att bedömningen av konsekvenserna för barn är en systematisk del av beredningen av välfärdsområdets beslut, uppföljningen av genomförandet av besluten och utvecklingen av verksamheten. Bedömningen behöver strukturer som stöder den. Tjänsteinnehavare behöver utbildning och stöd för att bedöma konsekvenserna för barn.

Vid **förhandsbedömningen** utvärderas konsekvenserna av ett beslut som är under beredning, innan beslutet fattas. Förhandsbedömningen är en viktig del av beredningen och den goda förvaltningen. Innan beslut fattas ska det ses till att ärendet utreds i tillräcklig utsträckning. Konsekvensbedömningen ger information som underlag och grund för beslutsfattandet.

I **den uppföljande bedömningen** utreds vilka konsekvenser beslutet eller verksamheten har haft. De faktiska konsekvenserna kan vara mycket olika jämfört med de förväntade konsekvenserna. Den uppföljande bedömningen kan delas in i en utvärdering av ett beslut som redan fattats (till exempel en uppföljande bedömning av ett beslut om ett servicenät av social- och hälsocentraler) eller en bedömning av verksamhetens konsekvenser (till exempel en bedömning av tjänsterna för barn och unga vid social- och hälsocentraler).

I **en processbedömning** bedöms konsekvenserna i samband med verkställandet av ett beslut. I övergripande ärenden och beslut som tar lång tid att verkställa och som kan rättas till under verkställandet lönar det sig att göra en processbedömning. Så är till exempel fallet vid genomförandet av social- och hälsovårdsreformen och vid inledandet av verksamheten i välfärdsområdena.

De bedömningar som gjorts i olika faser kompletterar varandra och den information som de ger kan användas vid nästa bedömning. Förhandsbedömningen av konsekvenserna ska göras i ett tillräckligt tidigt skede för att resultaten av bedömningen ska kunna beaktas vid den fortsatta beredningen och beslutsfattandet. Om bedömningen görs först när beslutsförslaget är färdigt, kan den information som fås vid bedömningen inte användas vid beredningen och beslutsfattandet.

Även om bedömningen av konsekvenserna för barn i princip är riktad till minderåriga, bör bedömningen i många situationer även omfatta unga vuxna som fyllt 18 år och integreras i bedömningen av övergången mellan barndom och vuxenliv. Naturligtvis finns det skäl till exempel i bedömningen av studerandevårdstjänsterna vid gymnasieutbildningen eller yrkesutbildningen att även granska konsekvenserna för studerande som fyllt 18 år. Övergången mellan barndom och vuxenliv är en särskilt känslig, porös och kritisk fas i livet med tanke på människans utveckling, och flera åtgärder för att stödja ungas välbefinnande bör även omfatta den fas då personen är ung vuxen. Barn och unga utgör ingen homogen grupp, och därför ska bedömningen ta hänsyn till olika barn- och ungdomsgrupper och deras situation som en genomgående princip.

Rättighets- och välfärdsbaserat perspektiv

Barnkonsekvensbedömningar har både ett rättighets- och välfärdsbaserat perspektiv. Den starka rättsliga grunden för bedömningen kommer från skyldigheten att utreda barnets bästa. Samtidigt är bedömningen också välfärdsbaserad, man granskar konsekvenserna för barns och ungas välfärd, utveckling och uppväxtmiljö. En rättighetsbaserad granskning är sammankopplad med en välfärdsbaserad granskning, eftersom rättigheterna tryggar välfärden.

Bedömningen av konsekvenserna för barn kräver ett tillräckligt kunskapsunderlag

Konsekvensbedömning är en process där man samlar in befintlig information och kompletterar den till behövliga delar under processens gång. En tillräcklig förhandsbedömning och hänsynen till slutsatserna av bedömningen stöder uppnåendet av beslutets mål samt effekterna av målen. Genom efterhandsbedömning är det möjligt att verifiera att effekten av de lösningar som bygger på förhandsbedömningen i stort sett är den rätta och tillräckliga. Efterhandsbedömningen gör det också möjligt att göra nödvändiga korrigeringar.

Syftet med barnkonsekvensbedömningen – såsom konsekvensbedömningen även i allmänhet – är att ge mer information som underlag för beslutsfattande och verksamhetsutveckling. Konsekvensbedömningen är därmed inget självändamål, utan en metod för att få den information som behövs.

Det är viktigt att bedömningen öppet lyfter fram både positiva konsekvenser och eventuella negativa konsekvenser. Bedömningen kräver en grundlig granskning av hur de positiva konsekvenserna kan förstärkas och de negativa konsekvenserna undanröjas eller åtminstone minskas. De indirekta konsekvenserna ska identifieras utöver de direkta konsekvenserna. Bedömningen bidrar inte enbart till att lyfta fram de avsedda konsekvenserna, utan även de oavsedda och oönskade konsekvenserna som inte skulle kunna beaktas om bedömningen inte gjordes. Slutsatserna och rekommendationerna från bedömningen är viktiga vid beslutsfattandet och verksamhetsutvecklingen.

Frågor som ska ställas vid bedömningen av konsekvenserna för barn

Utvärderingsfrågorna varierar beroende på utvärderingsområde. Vid bedömningen av till exempel utvecklingen av verksamhetsprocesserna inom barnskyddet skiljer sig frågorna i många avseenden från bedömningen av hur sjukhusmiljön för barn och unga fungerar för barn och unga med funktionsnedsättning. Det finns dock vissa *grundläggande frågor* som bör tas upp i praktiken i alla barnkonsekvensbedömningar. Sådana är bland annat följande:

- Vilka är konsekvenserna för barns och ungas välbefinnande och för tillgodoseendet av barnens och ungdomarnas rättigheter på kort respektive lång sikt?
- Vilka är konsekvenserna för olika barn- och ungdomsgrupper? Hur kan särskilt situationen för utsatta barn och unga förbättras?
- Hur hörs barn och unga och vilka är deras synpunkter i ärendet?
- Hur kan de positiva konsekvenserna stärkas och hur kan de negativa konsekvenserna undanröjas eller åtminstone minskas?

I den nationella barnstrategin beskrivs de teman som gäller barnets rättigheter och som har fastställts utifrån de rekommendationer som organ som övervakar de mänskliga rättigheterna (såsom FN:s kommitté för barnets rättigheter) har gett till Finland. Temana bidrar till att strukturera och uppfatta de skyldigheter att tillgodose de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna som även ska beaktas vid beslutsfattandet i välfärdsområdet och vid den barnkonsekvensbedömning som stöder beslutsfattandet.

- Stöd för barns relationer med närstående och kamratrelationer
- Främjande av hörande, delaktighet och påverkningsmöjligheter för barn
- Aktiv tillämpning av barnets bästa och bedömning av konsekvenserna för barn
- Barnfamiljers levnadsstandard och socialskydd bör vara på en tillräcklig nivå och det ska vara möjligt att kombinera arbete och familjeliv
- Småbarnspedagogik och utbildning som tillgodoser barns individuella behov
- Genomförande av barns fritidsintressen och annan fritidsverksamhet
- Social- och hälsovårdstjänster som tillgodoser barns och familjers behov
- Skydd av barn mot alla former av våld
- Förebyggande av diskriminering och ojämlikhet bland barn och barngrupper
- Tryggande av utsatta barns rättigheter
- Samordning av barnfrågor, insamling av information och utbildning i barnets rättigheter

Dessa teman är inte fristående, utan är integrerade i varandra. I förteckningen anges de inte heller i prioritetsordning. Rättigheterna utgör en helhet och är integrerade i varandra. Tillgodoseendet av en rättighet är beroende av tillgodoseendet av en annan rättighet.

I en barnkonsekvensbedömning i ett enskilt ärende kommer naturligtvis inte alla teman fram. Betydelsen av teman varierar beroende på vilket ärende som bereds. Syftet är inte att vid bedömningen av konsekvenserna för barn sammanställa en tabell där man kryssar för alternativet *har vissa konsekvenser* eller *har inga konsekvenser*. Ett sådant presentationsätt har sällan något mervärde. Det är ändamålsenligt att beredaren gör en omfattande utvärdering av temana och skriver motiverade synpunkter på de förväntade konsekvenserna. Det är bra att presentera konsekvenserna på ett tydligt sätt. Det är viktigt att öppet lyfta fram både de positiva och de negativa konsekvenserna.

Exempel på utvärderingsfrågor inom social och hälsovården

- Vilka konsekvenser får ärendet/verksamheten för barns, ungas och familjers sociala välfärd och hälsa?
- Hur har ni säkerställt att konsekvenserna också har utvärderats med tanke på barns och ungas psykiska hälsa och psykosociala välbefinnande samt när det gäller att främja dessa?
- Vilka konsekvenser får ärendet för olycksfallsrisker, självmord och annat självdestruktivt beteende samt för möjligheterna att förebygga dessa?
- Vilka konsekvenser får ärendet för barns och ungas kostvanor och ätbeteende?
- Vilka konsekvenser får ärendet för barns och ungas (och familjers) tillgång till de social- och hälsovårdstjänster som de behöver? Är tjänsterna i verkligheten anpassade till barns, ungas och familjers behov?
- Vilka effekter får ärendet för tjänsternas kvalitet (till exempel utbildning av personal, personalstyrka och varaktighet)? Hur har kvalitetsfaktorerna fastställts och hur har eventuella kvalitetskriterier/kvalitetsrekommendationer beaktats?
- Hur påverkar ärendet de förebyggande tjänsterna och det tidiga stödet?
- Hur har hänsyn tagits till behoven av stöd och tjänster hos barn och unga med funktionsnedsättning samt hos deras familjer?
- Hur stöder lösningen/verksamheten lika tillgång till social- och hälsovårdstjänster för barn, unga och familjer?
- Kommer lösningen att påverka rökning, bruk av alkohol, droger eller andra rusmedel eller spelberoende? Hur kan dessa förebyggas och hur kan tillgången till vård förbättras?
- Stöder lösningen/verksamheten barns och ungas sunda levnadssätt och konsumtionsvanor?

- Kommer ärendet att påverka barnets och den unga personens självbestämmanderätt (utökning eller begränsning av självbestämmanderätten, till exempel begränsningar och åtgärder som är oberoende av vilja inom vården utom hemmet)?
- Hur påverkar lösningen samordningen av tjänster för barn, unga och familjer (inom social- och hälsovårdstjänster eller i förhållande till andra tjänster, till exempel utbildning eller sysselsättningstjänster)?
- Har ärendet någon inverkan på huruvida barn, unga och deras familjer i tillräcklig omfattning får stöd, rådgivning och vägledning i tjänsterna?
- Har ärendet någon inverkan på barns, ungas och deras familjers rättsskydd i social- och hälsovårdstjänsterna?
- Hur påverkar ärendet föräldrars och familjers möjligheter att få stöd?
- Har barnens, ungdomarnas och familjernas erfarenheter av hälsa och välbefinnande samt av tjänster beskrivits vid beredningen av ärendet /uppföljningen av beslutet eller verksamheten? (upplevt nuläge för hälsan och välfärden samt utveckling av nuläget)

Bedömning av betydelsen av olika konsekvenser

De effekter som framkommer vid konsekvensbedömningen är inte likvärdiga i fråga om deras betydelse. Vid konsekvensbedömningen ska därför betydelsen av varje konsekvens utvärderas.

Vid utvärderingen av betydelsen av olika konsekvenser kan bland annat följande frågor vara till hjälp:

- Påverkar förslaget barn och unga på något sätt? En stor del av välfärdsområdets beslut har åtminstone indirekta konsekvenser för barn.
- Är konsekvenserna för barn och unga direkta eller indirekta?
- Hur många barn och unga kommer att beröras av konsekvensen?
- Hur allvarlig och omfattande är konsekvensen?
- Vilka är möjligheterna att stärka de positiva konsekvenserna?
- Vilka är möjligheterna att undanröja eller minska de negativa konsekvenserna?
- Vilka är konsekvenserna för olika grupper av barn och unga, särskilt utsatta barn och unga? (till exempel barn med funktionsnedsättning och långtids-sjuka barn, barn i fattiga familjer, barn som är placerade utanför hemmet, flyktingbarn)
- Framkommer konsekvenserna omedelbart efter beslutet eller senare?

- Hur lång tid gäller konsekvensen? Är konsekvenserna kortvariga eller långvariga, engångseffekter eller återkommande, tillfälliga eller bestående konsekvenser?
- Hur sannolikt är det att de förväntade konsekvenserna också realiseras?
- Vilka är åsikterna bland de barn och unga som berörs av beslutet?
- Är konsekvensen en del av en större kedja av konsekvenser och därför viktig?
- Vilka är de inbördes förhållandena mellan olika konsekvenser, vilken är samverkan och vilka är eventuella kumulativa effekter? Är beslutet en del av en mer omfattande förändring där ett enskilt beslut inte ensamt har någon nämnvärd inverkan, men där förändringen är betydande i fråga om samverkan?

Exempel på välfärdsområdets skyldigheter med avseende på bedömning av konsekvenserna för barn

- Barnkonventionen (artikel 3.1, barnets bästa ska komma i främsta rummet)
- Lagen om ordnande av social- och hälsovård (7 § 2 mom. förhandsbedömning av konsekvenserna för hälsa och välfärd och 7 § 3 mom. uppföljande bedömning av konsekvenserna för hälsa och välfärd)
- Hälso- och sjukvårdslagen (11 § förhandsbedömning av konsekvenserna för hälsa och välfärd och 12 § uppföljande bedömning av konsekvenserna för hälsa och välfärd)
- Förvaltningslagen (31 § en myndighet ska se till att ett ärende utreds tillräckligt och på behörigt sätt)

Exempel på genomförda bedömningar av konsekvenserna för barn

- Mellersta Österbottens social- och hälsovårdssamkommun Soites barnkonsekvensbedömning av jouren för barn och unga ²
- Tammerfors stads barnkonsekvensbedömning av familjecenterverksamheten ³

Faktorer som främjar bedömningen av konsekvenserna för barn inom välfärdsområdet

- Barn och unga samt deras åsikter värdesätts och beaktas inom välfärdsområdet
- Bedömningar av konsekvenserna för barn är inte enbart punktvisa och sporadiska, utan en systematisk del av välfärdsområdets verksamhet
- Det finns tillräckligt med tid och tillräckliga personalresurser för bedömningen
- Ett tillräckligt kunskapsunderlag om det ärende som ska beredas finns att tillgå /Ett gemensamt informationslager och utdelning av aktuell information inom välfärdsområdet
- Instruktioner om och utnyttjande av bedömningar av konsekvenserna för barn
- Utbildning i bedömning av konsekvenserna för barn
- Stödperson/samordnare för bedömning av konsekvenserna för barn
- Utveckling av barnkonsekvensbedömningar över enhetsgränserna inom hela välfärdsområdet
- Välfärdsområdets verksamhetskultur stöder bedömningen av konsekvenserna för barn. Tillräcklig medvetenhet om och förståelse av barnkonsekvensbedömningen och bedömningens betydelse
- Stöd för bedömning av konsekvenserna för barn från förtroendevalda och tjänsteinnehavare som är i ledande ställning inom välfärdsområdet

² https://www.soite.fi/media/Lasten_paivystyksen_LAVA_Soite.pdf/format-pdf

³ https://lapepirkanmaa.fi/wp-content/uploads/2018/06/LAVA_Tampereen-perhekeskustoiminnan-kehitt%C3%A4minen.pdf

- Hörande av barn och unga vid bedömning av konsekvenserna för barn / Process som lägger fokus på delaktighet /Kunskap om hörande av barn och unga
- Samarbete med intressenter, till exempel olika organisationer /Information om intressenter som är viktiga med tanke på det ärende som ska beredas
- Bedömningar av konsekvenserna för barn görs inte enbart punktvis i början eller slutet av beredningen av ärendet, utan de ska göras under hela beredningen
- Utöver positiva och neutrala konsekvenser ska eventuella negativa konsekvenser lyftas fram
- Utöver en förhandsbedömning görs även en uppföljande bedömning och en bedömning av verksamheten

5 Barnbudgeteringen som en del av bedömningen av konsekvenserna för barn

Barnbudgeteringen ska sammanlänkas med och bli en del av bedömningen av konsekvenserna för barn. Barnbudgetering innebär att man granskar budgeten ur ett barnrättsligt perspektiv. Granskningen består dels av att kontrollera hur anslag riktas till barn, det vill säga en barnorienterad budgetanalys, dels av att bedöma budgetbeslutens barnkonsekvenser.

FN:s kommitté för barnets rättigheter påpekar att om man prioriterar barns rättigheter i budgetar, såväl på nationell som på subnationell nivå, så bidrar det inte bara till att förverkliga rättigheterna, utan också till långsiktiga positiva effekter på framtida ekonomisk tillväxt, hållbar utveckling och social sammanhållning (allmän kommentar från FN:s kommitté för barnets rättigheter nr 19, punkt 12).

Barnbudgeteringen gör det möjligt att samla in uppföljningsdata om anslag till barn och unga. Barnbudgeteringen ger information till stöd för beslutsfattandet så att det är möjligt att på längre sikt fördela anslagen till barn och unga på både rättvist och effektivt sätt. Barnbudgeteringen syftar till att svara mot de effekter som anslagen till barn och unga ska åstadkomma (en förhandsbedömning av budgetkonsekvenser) eller redan har åstadkommit (en uppföljande bedömning av budgetkonsekvenser).

FN:s kommitté för barnets rättigheter kräver en effektiv uppföljning av anslagen för barns behov och att tillräckliga resurser ska reserveras för att tillhandahålla tjänster för barn. Det förutsätter att barnbudgetering även införs inom välfärdsområdet. När riksdagen godkände social- och hälsovårdsreformen, förutsatte den att barnbudgeteringen och bedömningen av konsekvenserna för barn skulle utvecklas så att de kan införas i den årliga budgeten inom välfärdsområdena så snart som möjligt efter att verksamheten inom välfärdsområdena har inletts.

Vid barnbudgeteringen behövs förutom budgetkunskap även information om statusen och utmaningarna med barns och ungas välfärd samt om barnens och ungdomarnas rättigheter och hur de förverkligas. Samarbetet mellan flera aktörer gör det möjligt att göra barnbudgeteringen till en regelrätt del av budgetprocesserna.

Allmän kommentar om barnbudgetering från kommittén för barnets rättigheter

År 2016 antog FN:s kommitté för barnets rättigheter en allmän kommentar om offentlig budgetering för förverkligandet av barns rättigheter (nr 19). Kommitténs allmänna kommentar ger vägledning i fråga om beredning, godkännande, verkställande och uppföljning av budgeten.⁴

Huvudprinciper för barnbudgeteringen (allmän kommentar nr 19 från kommittén för barnets rättigheter)

- **Allmänna principer för barnkonventionen**
 - Icke-diskriminering
 - Barnets bästa kommer i främsta rummet
 - Barnets rätt till liv, överlevnad och utveckling
 - Barnets rätt att höras och respekt för barnets åsikter

- **Principer för offentlig budgetering i fråga om barns rättigheter**
 - *Verkningsfullhet.* Planeringen, godkännandet, verkställandet och uppföljningen av budgeten ska ske på ett sätt som främjar barnets rättigheter. Det gäller bland annat att fundera över hur budgeten påverkar olika barn- och ungdomsgrupper. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt utsatta barn och unga.
 - *Effektivitet.* Skyddet av barnets rättigheter säkerställs samtidigt med kostnadseffektiviteten.
 - *Rättvisa.* Användningen av offentliga medel får inte leda till diskriminering av vissa barn eller barngrupper. En rättvis användning av medel innebär inte att samma belopp används för varje barn och ung person, utan det handlar om att fatta utgiftsbeslut som främjar jämlikhet och minskar ojämlikheten.
 - *Transparens.* Förvaltningen av offentliga medel ska vara transparent.

⁴ https://lapsiasia.fi/documents/25250457/37289135/CRC_C_GC_19_julkaisu.pdf/6afc535f-566b-3b7f-9deb-6c74ae60ffe0/CRC_C_GC_19_julkaisu.pdf?t=1488440991000

- *Hållbarhet*. Dagens barngenerationers och de framtida barngenerationernas intressen ska beaktas. Det gäller att undvika att den nuvarande statusen för förverkligandet av barns rättigheter försämrats.

Till barnbudgeteringen hör samma grundläggande frågor som till bedömningen av konsekvenserna för barn (se avsnittet *Frågor som ska ställas vid bedömningen av konsekvenserna för barn* ovan).

Utvecklingen av barnbudgeteringen är aktuell. Till följd av reformen av social- och hälsovårdstjänsterna och inrättandet av välfärdsområden förändras servicestrukturerna och organisationsansvaret. Kommunerna och välfärdsområdena är viktiga aktörer vid genomförandet och utvecklingen av barnbudgeteringen. En arbetsgrupp som statsrådets kansli tillsatt för att utreda barnbudgetering underströk att kommunerna och välfärdsområdena hade goda möjligheter att verkställa barnbudgeteringen på ett övergripande sätt och i alla faser av budgetprocessen i enlighet med konventionen om barnets rättigheter. I arbetet med barnbudgetering är det rationellt att om möjligt använda befintliga verkställighetsmodeller. Arbetsgruppen ansåg också att ett nätverksliknande arbete samt skapande och utnyttjande av samarbetsstrukturer spelar en viktig roll i utvecklingen av barnbudgeteringen inom kommunerna och välfärdsområdena.

Exempel på barnbudgetering

- Tiedätkö mikä maksaa? Lapsibudjetointi apuna vaikuttavuuteen (Vet du vad som kostar? Barnbudgetering som hjälpmedel för att få effekt), Norra Österbotten⁵
- Lapsibudjetointia käytännössä (barnbudgetering i praktiken), heinola stad⁶

5 https://stm.fi/documents/1271139/12191293/LAPEakatemia_starttitilaisuus_Suvi+Helanen.pdf/82ea2243-381a-ab1e-fdb4-624c9f3d4d8b/LAPEakatemia_starttitilaisuus_Suvi+Helanen.pdf

6 <https://avoinhallinto.fi/lapsen-oikeuksien-ajankohtaispaivan-2019-esitysmateriaalit/>

6 Barn och unga som informationsproducenter i beslutsfattandet inom välfärdsområdet

Barn och unga är viktiga informationsproducenter för beslutsfattandet inom välfärdsområdet. Barn och unga har mycket sådan information som är viktig för beslutsfattandet och verksamheten inom välfärdsområdet och som endast är tillgänglig som stöd för utvecklingen av beslutsfattandet och verksamheten genom att fråga direkt barn och unga. Exempelvis barns och ungas erfarenheter av tjänster är viktiga vid beslutsfattandet och verksamhetsutvecklingen inom välfärdsområdet.

Barns och ungas deltagande och påverkan är inte enbart en samhälllig fråga, utan också en rättslig fråga. Delaktighet och möjligheter att påverka bygger på grundläggande fri- och rättigheter och mänskliga rättigheter. Syftet är att genom nationell lagstiftning se till att delaktigheten förverkligas i barns och ungas vardag.

Utredning och beaktande av barns och ungas åsikter – barns delaktighet – är en del av bedömningen av konsekvenserna för barn (inklusive barnbudgetering). Hörande hjälper till att skapa ett tillräckligt kunskapsunderlag och tillgodoser dessutom barns och ungas rätt att bli hörda och påverka frågor som gäller dem själva.

Barn och unga är inte en homogen grupp. Därför är det viktigt att säkerställa att alla barn och unga får möjlighet att uttrycka sina åsikter utan diskriminering i någon form. Barn som på grund av sin funktionsnedsättning kommunicerar på något annat sätt än genom att tala kan till exempel behöva mer stöd för att uttrycka sina åsikter. Barn har rätt att få vägledning och råd enligt ålder och utvecklingsnivå så att det hjälper barn att framföra sina tankar. Vuxnas uppgift är att uppmuntra barn och unga att uttrycka sina åsikter.

Deltagande är en process som omfattar utbyte av information och dialoger mellan barn och vuxna baserat på ömsesidig respekt. I dessa processer kan barn och unga lära sig hur deras åsikter och vuxnas åsikter beaktas och påverkar resultatet.

Vid beslutsfattandet inom välfärdsområdet gäller det att hitta sätt att höra barn och unga i olika grupper. I genomförandet av detta kan man samarbeta med till exempel barnparlament, ungdomsfullmäktige, olika grupper av påverkare och utvecklare för barn och

unga samt erfarenhetsexperter. Hörande kan ske på ett naturligt sätt vid användningen av social- och hälsovårdstjänster. Dessutom är webbenkäter viktiga med tanke på barn och unga. Det lönar sig också att utnyttja nätverken och kunskapen hos civilsamhällesorganisationer i samband med involvering och hörande av barn och unga.

Direkt hörande av barn och unga på olika sätt är viktigt. Barn och unga ger värdefull information och hörandet är viktigt med tanke på barns och ungas möjligheter att delta och påverka. Av olika skäl finns det inte alltid möjligheter att höra direkt barn och unga under all beredning. I sådana situationer är det möjligt att använda information som tidigare samlats in från barn och unga. Då gäller det att säkerställa att den information som ska användas är aktuell, att informationen har samband med det ärende som är under beredning och att informationsinsamlingen har varit tillräckligt omfattande med beaktande av de barn- och ungdomsgrupper som berörs av ärendet.

Barnets rätt att uttrycka sin åsikt och beaktandet av barnets åsikter framhäver barnets roll som aktiv aktör. Utredning av barns och ungas åsikter är inte i sig ett ändamål, utan snarare en metod för att främja barns rättigheter. Vid involvering och hörande av barn och unga gäller det att se till att utredningen och hörandet av åsikter inte är skenbart.

Barn och unga som informationsproducenter

- Det krävs permanenta strukturer för hörande av barn och unga.
- Vid hörandet är det möjligt att samarbeta med olika enheter och yrkesutbildade personer inom social- och hälsovården.
- Vid hörandet lönar det sig att efter behov samarbeta med kommunala tjänster.
- Det är bra att utnyttja civilsamhällesorganisationernas kunskap och nätverk för att höra barn och unga.
- Påverkargrupper av barn och unga, såsom barnparlament och ungdomsfullmäktige, har stor erfarenhet, kunskap och kompetens inom påverkansarbete.
- Genom webbaserade enkäter är det möjligt att få stora mängder åsikter från barn och unga.
- Det är viktigt att ta hänsyn till åsikterna hos barn och unga i olika åldrar samt barn och unga som befinner sig i olika situationer och som har olika bakgrunder. Det gäller att ta även hänsyn till barn som kommunicerar på något annat sätt än genom att tala.
- De etiska principerna och förfarandena för hörande ska följas.

Allmän kommentar om hörande av barn från kommittén för barnets rättigheter

År 2009 antog FN:s kommitté för barnets rättigheter en allmän kommentar om barnets rätt att bli hörd. I denna allmänna kommentar påpekar kommittén att trots att begreppet *deltagande* inte används i artikel 12 i konventionen om barnets rättigheter, är det deltagande som artikeln i grund och botten handlar om. Barnets rätt att delta är inte bunden till den biologiska åldern, så rätten gäller alla barn.

I 29 § i lagen om välfärdsområden förutsätts att välfärdsområdets invånare och de som använder välfärdsområdets tjänster har rätt att delta i och påverka välfärdsområdets verksamhet. Detsamma gäller även barn och unga som invånare och användare av tjänster inom välfärdsområdet. Välfärdsområdesfullmäktige ska sörja för mångsidiga och effektiva möjligheter och sätt att delta och påverka.

Deltagande och inflytande kan främjas i synnerhet genom att:

1. diskussionsmöten och invånarråd ordnas,
2. åsikterna hos invånarna och personer som utnyttjar tjänster och regelbundet eller en längre tid bor eller vistas i välfärdsområdet reds ut innan beslut fattas,
3. företrädare för dem som använder tjänsterna väljs in i välfärdsområdets organ,
4. tjänsterna planeras och utvecklas tillsammans med dem som använder tjänsterna,
5. möjligheter att delta i planeringen av välfärdsområdets ekonomi ordnas,
6. invånare samt organisationer och andra sammanslutningar stöds när de tar egna initiativ till att planera och bereda ärenden.

Ungdomsfullmäktige i välfärdsområdet (32 § välfärdsområdets påverkansorgan i lagen om välfärdsområden)

- Välfärdsområdesstyrelsen ska inrätta ett ungdomsfullmäktige för välfärdsområdet eller en motsvarande påverkansgrupp för unga för att garantera den unga befolkningens möjligheter att delta och påverka.
- Medlemmarna i välfärdsområdets ungdomsfullmäktige ska väljas bland medlemmarna i ungdomsfullmäktige i de kommuner som hör till området på så vis att det från varje ungdomsfullmäktige väljs minst en representant. Dessutom kan andra personer väljas till ungdomsfullmäktige.
- Välfärdsområdesstyrelsen ska sörja för ungdomsfullmäktiges verksamhetsförutsättningar.
- Ungdomsfullmäktige ska ges möjlighet att påverka planering, beredning, genomförande och uppföljning inom olika verksamheter i välfärdsområdet i frågor som är eller som ett påverkansorgan bedömer vara av betydelse med hänsyn till de tjänster som barn och unga behöver.
- Ungdomsfullmäktige ska tas med när former för delaktighet och hörande utvecklas i välfärdsområdet.
- Utöver ungdomsfullmäktige kallas påverkansgrupper för unga också till exempel ungdomsparlament, ungdomsdelegation, ungdomsråd eller ungdomsforum. (Förbundet för Finlands Ungdomsråd <http://www.nuva.fi>)

Checklista om hörande av barn och unga

- Det gäller att undvika att höra barn och unga skenbart så att hörandet begränsar barnens och de ungas möjligheter att uttrycka sina åsikter eller så att barn och unga hörs, men deras åsikter inte i verkligheten beaktas. Barns och ungas åsikter ska respekteras och tas på allvar.
- För att säkerställa att hörandet av barn och unga är meningsfullt och effektivt bör hörande vara en del av verksamhetsutvecklingen och beredningen av besluten inom
- Förfarandena för hörande ska vara öppna och informativa. De ska ge information på ett sätt som passar barn och unga.välfärdsområdet, inte ett enskilt tillfälle som sker på en gång.
- Hörandet ska vara frivilligt. Barn och unga ska också ha möjlighet att avbryta deltagandet.
- Frågor där barn och unga hörs ska vara betydelsefulla i deras liv.
- Miljöerna och arbetsmetoderna för hörande ska anpassas efter barns och ungas färdigheter.
- Hörandet får inte diskriminera någon. Möjlighet att delta ska erbjudas på ett jämlikt sätt.
- Vuxna som är med i ett hörande ska ha kunskaper och färdigheter att höra barn och unga. De ska också ha möjlighet att få stöd i hörandet.
- Barns och ungas förmåga att delta i hörandet ska stödjas.
- Hörandet ska vara säkert för barn och unga. Integritetsskydd, konfidentialitet och en säker atmosfär ska ses till i hörandet på det sätt som behövs.
- Barn och unga ska kunna få respons på hur deras åsikter har beaktats och påverkat avgörandet.

Exempel på hörande av barn och unga vid bedömning av konsekvenserna för barn

- En funktionell utveckling av ett nytt barnsjukhus. I forskningsprojektet Lapsus utreddes bland annat barns och ungas erfarenheter av sjukhusbesök, erhållen vård och service samt av vardagen när man är sjuk. Syftet med projektet är att utnyttja barnpatienternas erfarenheter när nya sjukhus byggs och sjukhusens verksamhet utvecklas. I projektet utvecklades också ett responssystem för att barn och unga bättre och mer regelbundet ska kunna ge respons på frågor som rör deras vård och för att responsen ska kunna utnyttjas vid utvecklingen av tjänster.⁷

⁷ Lapsus. Tutkimusta lasten ja myös vanhempien potilaskokemuksista (Studier av barns och även föräldrars patienterfarenheter). <https://lapsus.cs.aalto.fi/grav/>

7 Avvärjning av de negativa effekterna av coronakrisen i välfärdsområdet

Coronakrisens effekter på barn och unga har varit stora. På grund av undantagsförhållandena har behovet av stöd för barn, unga och familjer ökat på många sätt, och inskränkningen av tjänsterna i undantagssituationen har lett till brist på tjänster och till serviceskuld.

De negativa effekterna av krisen är särskilt kännbara för sådana barn, unga och familjer som tidigare har haft utmaningar med välfärden eller varit utsatta. Därför är det nödvändigt att välfärdsområdet kartlägger och tillgodoser barnens, ungdomarnas och familjernas behov av stöd på grund av coronaläget.

En systematisk utvärdering av effekterna på barn, unga och familjer bör göras när åtgärder genomförs efter coronakrisen. Utvärderingen bör också omfatta budgetbeslut (barnbudgetering). I bedömningarna är det nödvändigt att också ta reda på barnens och de ungas åsikter och att använda den information som barn och unga ger.

Välfärdsområdets minneslista för avvärjning av de negativa effekterna av coronakrisen

- Coronakrisen och undantagsförhållandena har påverkat alla barn, unga och familjer. Effekterna är dock inte likadana för alla barn, unga och familjer. De negativa effekterna av krisen är kännbara för sådana barn, unga och familjer som sedan förut har varit utsatta. Bekämpningen av ojämlikhet bör vara ett centralt mål vid åtgärderna efter coronakrisen.
- Inskränkningen av tjänsterna i undantagssituationen har lett till brist på tjänster och till serviceskuld. På grund av coronakrisen har också behovet av stöd och tjänster ökat. På både kort och lång sikt ska tillräckliga resurser för välfärdsområdets tjänster garanteras så att barnens, ungdomarnas och familjernas välfärd kan säkerställas.
- Det gäller att säkerställa att det görs en barnkonsekvensbedömning och en barnbudget i anslutning till åtgärderna efter coronakrisen. Vid genomförandet av dem ska barn och unga höras.

- Barnens och de ungas osäkerhet och oro för den egna vardagen och framtiden har ökat på grund av coronakrisen. Det gäller att stärka barns och ungas framtidstro och trygghets- och delaktighetskänsla. Barn och unga ska ha möjlighet att få uppleva att de kan delta och påverka.
- Coronakrisen har haft omfattande och långvariga konsekvenser. Många konsekvenser framkommer under en längre period. Information ska fortfarande samlas in, analyseras och användas vid beslutsfattandet.
- Velfärdsområdet bör utnyttja rapporter från coronaarbetsgruppen inom barnstrategiarbetet. De ger insamlad information och förslag till åtgärder för att bekämpa de negativa konsekvenserna av coronakrisen. I rapporterna ingår en omfattande granskning av konsekvenserna av coronaläget för olika barn- och ungdomsgrupper.

8 Förhandsbedömningen av konsekvenserna för barn i ett nötskal

- I enlighet med FN:s konvention om barnets rättigheter ska barns intressen utvärderas och beaktas som ett primärt prövningskriterium vid beslutsfattandet. Skyldigheten gäller även beslut och verksamhet inom välfärdsområdet.
- Förhandsbedömningen av konsekvenserna för barn handlar om att granska hur ett beslut (och alternativa lösningar) som är under beredning påverkar barns och ungas välfärd och tillgodoseendet av barns och ungas rättigheter. Vid behov ska granskningen även omfatta konsekvenser för barnfamiljer.
- Vid bedömningen insamlas information om konsekvenserna för barn, unga och barnfamiljer för beredningen av beslut inom välfärdsområdet.
- Vid bedömningen av konsekvenserna för barn ska olika barn- och ungdomsgrupper identifieras, till exempel barn och unga i olika åldrar samt barn och unga som befinner sig i olika livssituationer och som har olika bakgrunder.
- Särskild uppmärksamhet ska ägnas åt barn- och ungdomsgrupper som hör till minoriteter och som är utsatta för diskriminering.
- Både positiva och negativa konsekvenser, direkta och indirekta konsekvenser samt kortsiktiga och långsiktiga konsekvenser ska tas upp i bedömningen.
- Barn och unga är viktiga informationsproducenter och hörande av dem är en viktig del av bedömningen av konsekvenserna för barn. Vid bedömningen är det också möjligt att använda aktuell och relevant information som tidigare samlats in från barn och unga.
- Utöver förhandsbedömningen genomförs en uppföljande bedömning.

KÄLLOR OCH MER INFORMATION

Iivonen, Esa – Pollari, Kirsi: Den rättsliga grunden i den nationella barnstrategin. Social- och hälsovårdsministeriets rapporter och promemorior 2020:24. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5453-3>

Iivonen, Esa – Pollari, Kirsi: Handbok om bedömning av konsekvenserna för barn för lagberedare. Statsrådets kanslis publikationer 2021:5. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-370-8>

Självständighetsjubileets barnstiftelse Itla/Owal Group: Lapsivaikutusten arviointi (Barnkonsekvensbedömning) <https://itla.fi/lapsivaikutusten-arviointia-toteutetaan-heikosti/>

Den nationella barnstrategin: Kommittébetänkande. Statsrådets publikationer 2021:9. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-793-5>

LAPE lapsivaikutusten arviointi (LAPE Barnkonsekvensbedömning) https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136377/PP_LAVA_prosessikuvaus_vih_r_lape_ilme.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Lapsenoikeudet.fi <https://www.lapsenoikeudet.fi/sv/pa-svenska/>

Barn, unga och coronakrisen: Bedömning och förslag för att tillgodose barnets rättigheter från arbetsgruppen för barnstrategin. Statsrådets publikationer 2021:2. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-674-7>

Barnombudsmannens byrå <https://lapsiasia.fi/sv/framsida>

Pilotförsök med barnbudgetering och etablering av förfarandet: Arbetsgruppens betänkande om möjligheterna att utveckla barnbudgeteringen i statsbudgeten samt i kommunerna och välfärdsområdena. Finansministeriets publikationer 2021:44. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-502-5>

Lapsistrategia.fi <https://www.lapsenoikeudet.fi/sv/kampanj/barnstrategin/>

Barns och ungas välfärd i eftervården av coronakrisen – Rapport från coronaarbetsgruppen inom barnstrategiarbetet om tillgodoseende av barnets rättigheter. Statsrådets publikationer 2020:26. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-856-4>

Lasten osallistumisen etiikka – Lapset ja nuoret palveluiden kehittäjinä (Etik för barns deltagande – Barn och unga som serviceutvecklare). Red. Tiia Hipp och Kati Palsanen. Publikationer från Centralförbundet för Barnskydd 2014. https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Lasten_osallistumisen_etiikka1.pdf

Centralförbundet för Barnskydd <https://www.lskl.fi/>

Mannerheims Barnskyddsförbund <https://www.mll.fi/sv/>

Rädda Barnen rf <https://www.pelastakaalapset.fi/sv>

Stenvall, Elina: Barns och ungas delaktighet i den nationella barnstrategin. Del 2: Uppnåendet av delaktighet i barnstrategin. Social- och hälsovårdsministeriets rapporter och promemorior 2020:39. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8435-6>

Stenvall, Elina: Barns och ungas delaktighet i den nationella barnstrategin Del 3: Barns och ungas perspektiv på delaktighet. Social- och hälsovårdsministeriets publikationer 2021:19. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5438-0>

Stenvall, Elina: Deltagande och delaktighet : Del 1: Utgångspunkterna för delaktighet i den nationella barnstrategin. Social- och hälsovårdsministeriets rapporter och promemorior 2020:29. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-7168-4>

Finlands Kommunförbund <https://www.kommunforbundet.fi/>

Förbundet för Finlands Ungdomsråd <http://www.nuva.fi/>

Finlands UNICEF <https://www.unicef.fi/>

Institutet för hälsa och välfärd, lapsivaikutusten arviointi (barnkonsekvensbedömning) <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/kehittyvat-kaytannot/lapsen-oikeudet-lahtokohtana/lapsivaikutusten-arviointi>

Tiia Hipp – Kirsi Pollari – Saga Luoma: Nuorten äänen pitää kuulua! Nuorten osallisuus päätöksenteossa (Ungas röst måste höras! Ungas delaktighet i beslutsfattandet). Webbpublikationer från Centralförbundet för Barnskydd 6/2018. <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Nuorten-aaenen-pitaa-kuulua-final.pdf>

Virve Flodstrand, Milla Peltonen, Antti Rissanen, Susanne Rosenqvist, Samuli Voltti, Laura Käsmä, Julia Luoma, Sonja Falk, Julia Kuokkanen: Barninriktad budgetering. Publikationsserien för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2020:23. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-924-0>

Allmänna kommentarer från FN:s kommitté för barnets rättigheter <https://lapsiasia.fi/sv/allmanna-kommentarer>

FN:s konvention om barnets rättigheter https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2

SNELLMANGATAN 1, HELSINGFORS
PB 23, 00023 STATSRÅDET
tfn 0295 16001
info@vnk.fi
vnk.fi/sv

ISSN PDF 2490-1164
ISBN PDF 978-952-383-076-9